

СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Василь Вікторович САЗОНОВ,

*кандидат юридичних наук,
докторант Харківського
національного університету
внутрішніх справ
orcid.org/0000-0001-6486-3700*

Економіка є основоположною запорукою існування та стабільного розвитку будь-якої сучасної держави. Відповідно, формування ефективної системи економічних відносин, стійкої до негативних внутрішніх і зовнішніх впливів і водночас інтегрованої до міжнародного економічного простору, є одним із найважливіших завдань національної політики держави. Досягнення цього завдання неможливе без створення належної нормативно-правової основи, можливо, насамперед зорієнтованої на своєчасне і ефективне забезпечення протидії негативним внутрішнім і, не виключено, зовнішнім проявам економічної злочинності.

Зазначимо, що нормативно-правове забезпечення протидії будь-якому виду злочинності являє собою створення умов для реалізації суб'єктами протидії злочинності своїх прав і обов'язків через сукупність правових засобів (норм права, правовідносин, актів реалізації права) і явищ (правосвідомість, правову культуру, правові принципи, ідеї). Безпосередньо своє вираження нормативно-правове забезпечення протидії злочинності знаходить у конкретних нормативно-правових актах:

- міжнародно-правових багатосторонніх і двосторонніх угодах (договорах), ратифікованих Верховною Радою України;
- Конституції України;
- кодифікованих нормативно-правових актах (кодексах);
- законах;
- підзаконних нормативно-правових актах, прийнятих уповноваженими на те компетентними правотворчими державними органами на підставі та у виконання законів [1, с. 87-90; 2, с. 190-191].

З огляду на вказане, система нормативно-правового забезпечення економічної безпеки України, зорієнтованої насамперед на своєчасне і ефективне забезпечення протидії

економічної злочинності, може бути репрезентована наступними різновидами нормативно-правових актів.

Міжнародно-правові багатосторонні і двосторонні угоди (договори) та інші типи міжнародних документів, ратифікованих Верховною Радою України. Серед таких міжнародних документів можна виділити:

- Конвенцію про захист прав людини й основоположних свобод від 04.11.50 і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України 17.07.1997;

- Конвенцію по боротьбі з підробкою грошових знаків від 20.04.1929, ратифіковану 03.05.1931;

- Конвенцію про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 08.11.1990, ратифіковану 17.12.1997;

- Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20.12.1988, ратифіковану 25.04.1991;

- Конвенцію Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму від 16.05.2005, ратифіковану 17.11.2010;

- Резолюцію Організації Об'єднаних Націй «Попередження злочинності та кримінальне правосуддя у контексті розвитку: реалізації та перспективи міжнародного співробітництва. Практичні заходи боротьби з корупцією» від 07.09.1990;

- Типовий Указ ООН про групу з боротьби з «відмиванням» грошей, отриманих від наркотиків від 01.01.1995;

- Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифіковану Верховною Радою України 16.09.2014;

- Угоду про співробітництво в боротьбі зі злочинами у сфері економіки від 12.04.1996; Угоду між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво, ратифіковану Верховною Радою України 12.07.2017; Хартію європейської безпеки від 19.11.1999 тощо.

Конституція України. У ч.1 ст.17 Конституції України регламентовано, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Відповідно до ст. 17, а також статей 1, 2, 18 і 92 Конституції України Закон України «Про Національну безпеку

України» визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз. Зокрема, окремими положеннями цього законодавчого акту декларується, що державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо. Належить погодитися з тим, що використання на конституційному рівні терміна «економічна безпека» безпосередньо і створило необхідну передумову для визначення та утворення системи економічної безпеки, розробки відповідної законодавчої бази, визначення засад правового статусу органів державної влади як суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави [3, с. 71–72].

Кодифіковані нормативно-правові акти становить низка національних кодексів (КК, КПК, ЦК, ЦПК, ГК, КАСУ України). Зокрема, завданням чинного КК України є забезпечення охорони найбільш важливих суспільних відносин, серед яких не останнє місце посідають саме економічні відносини, в результаті вчинення злочинів яким заподіюється шкода або створюється загроза її заподіяння. З огляду на це, для досягнення цього завдання КК України визначає низку економічних кримінально-протиправних посягань, що знаходять свій вияв в різних розділах його Особливої частини, і встановлює вид з розмір покарання та підстави і умови застосування інших заходів кримінально-правового характеру у випадку їх вчинення фізичними і юридичними особами.

Закони України. Верховною Радою України сьогодні прийнято і введено у дію низку важливих законодавчих актів економічного спрямування, які покликані стояти на заваді внутрішнім і зовнішнім чинникам, що можуть становити загрозу економічній безпеці держави. Зокрема, 05.03.1998 прийнято Закон України (далі – ЗУ) «Про Раду національної безпеки і оборони України» № 183/98-ВР; 01.07.2010 – ЗУ «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI; 14.10.2014 – ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 1702-VII; 21.06.2018 – ЗУ «Про національну безпеку України» № 2469-VIII і т. ін.

Підзаконні нормативно-правові акти, прийняті уповноваженими на те компетентними правотворчими державними органами на підставі та у виконання законів України.

Вказані підзаконні нормативно-правові акти можуть бути поділені на загальні, відомчі, місцеві, локальні.

Загальні підзаконні нормативно-правові акти репрезентовані:

- *Указами Президента України* («Про заходи щодо забезпечення особистої безпеки громадян та протидії злочинності» від 19.07.2005; «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 «Про Стратегію національної безпеки України»; «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015; про «Питання європейської та євроатлантичної інтеграції» від 20.04.2019);

- *розпорядженнями Кабінету Міністрів України* («Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері» від 15.08.2012; «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 рік» від 30.11.2011; «Про схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року» від 30.12.2015; «Про реалізацію Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року» від 30.08.2017;

- *постановами Кабінету Міністрів України* («Про сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF)» № 1124 від 28.08.2001; «Про затвердження плану заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року» від 08.08.2012.

Відомчі нормативно-правові акти становлять різного роду *накази* компетентних державних органів:

- Наказ Генерального прокурора України від 26.06.2013 № 10 гн «Про організацію діяльності органів прокуратури у сфері запобігання і протидії корупції»;

- Наказ Генерального прокурора України від 16.01.2013 № 1/1гн «Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції»;

- Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України»;

- Наказ Мінекономрозвитку від 29.10.2013 № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України.

Місцеві нормативно-правові акти становлять різного роду програми. Так, 21.08.2019 Харківською міською радою прийнято рішення «Про затвердження Комплексної програми з протидії поширенню наркоманії та зменшення шкоди від вживання психоактивних речовин у м. Харкові «Чисте місто» на 2019–2020 роки».

Нарешті, локальні нормативно-правові акти можуть бути репрезентовані Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженою Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення економічної безпеки України характеризується розгалуженою системою нормативно-правових актів міжнародно-правового і національно-правового характеру. З огляду на це окремими вітчизняними науковцями, навіть, пропонується здійснити систематизацію законодавства про національну безпеку шляхом об'єднання низки нормативно-правових актів в кодифікованому акті, наприклад, у Кодексі про національну безпеку України, де детально прописати положення, що стосуються не тільки національної безпеки, а й її окремих складових[4, с. 319].

На наше переконання, систематизацію законодавства про національну безпеку України краще здійснювати у вигляді інкорпорації, а не кодифікації. Інкорпорація, як відомо, являє собою об'єднання нормативно-правового матеріалу за певними ознаками і зведення його в єдині збірники або інші видання. Інкорпорація є не такою складною формою систематизації законодавства, ніж його кодифікація, а тому у сучасних умовах суспільно-політичного життя здійснення систематизації законодавства про національну безпеку України саме у вигляді інкорпорації уявляється більш реалістичною.

Список використаних джерел

1. Бесчастний В. М. Кримінологічне забезпечення протидії злочинності в Україні: монографія. Харків: В справі, 2017. 360 с.
2. Кримінологія. Академічний курс / кол. авторів; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 588 с.

3. Лекарь С. І. Нормативно-правове забезпечення діяльності органів державної влади як суб'єктів економічної безпеки. *Право і безпека*. 2012. № 4 (46). С. 70–75.

4. Шевчук І. В. Нормативно-правове забезпечення економічної безпеки України в контексті захисту національних інтересів держави. *Університетські наукові записки*. 2018. № 67–68. С. 313-321.